

Ekonominin Temel Göstergeleriyle 2005 Yılı Beklentileri: Şubat 2005

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
İstanbul Univ., İşletme Fakültesi

Özet

2004 Yılı gibi 2005 yılının da ekonomik gelişme yılı olması beklenmektedir. Bu arada 2005 yılında ekonomik büyümenin %6 oranında olabileceği ve milli gelirin 310 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre kişi başına milli gelirin de 4.300 USD'ye yükselmesi beklenmektedir. Enflasyonun yıllık hızının %7-8 düzeyinde kalacağı, ABD Doları kurunun biraz yükseleceği tahmin edilmektedir. Dış Ticaret açığının 40 milyar USD'ye yükselmesinin olumsuz bir gelişme olarak görüldüğünü de ayrıca belirtmek gerekmektedir..

Anahtar Sözcükler: 2005 ekonomik beklentileri, enflasyon, döviz kuru, dış ticaret açığı.

Abstract (Expectations for the year 2005 with Basic Economic Indicators: February, 2005)

Just like the year 2004, the year 2005 is expected to be the economical development year. It is also expected that the national income will reach to 310 Billion USD and the economic growth of 2005 will be %6. According to this data, national income per capital is expected to be 4.300 USD. Estimated inflation speed per year will be %7-8 and the USD rate will be a little higher. Also, it has to be indicated that the ascension of the foreign trade deficit to 40 Billion USD is a negative progression.

Key Words: Economic expectations for 2005, inflation, exchange rate, foreign trade deficit.

Giriş

Geçen yıl, 2004 Şubat'ındaki "Göstergeler" yazısının "giriş"i şöyleydi:

"Ekonomimizin 2003 yılındaki olumlu gelişmeleri, tüm tahminleri aştı. İyi gelişmeler, 2004 yılı başında da sürmektedir. İlk iki ayın gelişmelerine bakılırsa 2004, bir öncekinden daha iyi sonuçlara ulaşacaktır."

"Tahminler, gelecek yılın, 2003'ten daha iyi sonuçlanacağını göstermektedir."

Ama, şimdi anlıyorum ki, 2003'teki yazıyı kaleme aldığımız geçen yılın şubat ayında, "tüm tahminler" aşılmamış; daha aşılabilecek çok tahminler varmış... O zaman, kim bilebilirdi ki, 2004 yılı, daha önceki tüm tahminleri aşacak ve çok beklenmeyen iyi sonuçlara ulaşacaktı... 2004 Şubat'ında yapmış olduğumuz tahminlerle gerçekleşen rakamlar ve sapma oranları, Tablo 1'de sunulmuştur. Bu oranlar, geçen yılki bazı tahminlerimizin fazla isabetli olmadığını göstermektedir. Böyle de olsa, sizlere ve

bize yararlar sağladığına inandığımız bu tahminleri yapmayı sürdürmeliyiz.

Bugünkü tahminler, 2005'in, 2004'ten daha iyi olacağını göstermiyor. 2004 gibi, 2005'de iyi bir ekonomik gelişme yılı olacak, ama büyüme oranında, üretim hızlanmasında, mal ve hizmet talebindeki genişleme hızında, 2005'in rekorlarını aşamayacaktır. Öyle umuyor ve sanıyoruz ki 2005 yılında ekonomik dengelerin sağlanması ve sürdürülmesi, yapısal ekonomik reformların gerçekleştirilmesi, ekonomik politika önceliklerimizin üst sıralarında yer alacaktır. Bu yıl sonunda başlayacak ve bizi çok zorlayacak olan büyük çoğunluğu ekonomik AB pazarlıklarının ülkemiz çıkarlarına ters düşmemesinin sağlanması, kamu kesimi açıklarının, iç borçların, dış ve cari işlemler açıklarının azaltılması, bu konuda, en önde gelen önlem alanlarından olacaktır. 2004 yılı, bu yönde gelişmelerde, bizleri çok mutlu edecek mutlu sürprizlerle gelişmiştir. Yüksek büyüme hızı ve dolar fiyatında beklenmedik yüksek hızdaki düşüşler, bu sürprizlerin en çarpıcı olanıdır.

2004'ün **Şubat'ında**, yılın birinci çeyreğinde ekonomideki büyüme hızının, bir yıl önceki aynı dönemin büyüme hızını katlayarak, % 12,5 düzeyine ulaşacağını, yılın ikinci çeyreğinde hızın daha da artarak % 14,4'ü bulacağını, üçüncü çeyrekte % 4,7 oranına düşse de, yılın tamamı için büyüme oranının % 9,8 gibi çok yüksek bir ortalamaya ulaşacağını tahmin edememiştik. Büyüme oranındaki sapma oranı, % 96'yı bulmuştur (Tablo 1). Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ve bizim tahminlerimiz, 2004'te büyüme hızımızın, % 5-6 oranında gerçekleşeceği yönündeydi.

Sonuç mutlu olsa da, bu oranda sapmış tahminde bulunmak iyi değildir. Ancak, yılın başında yaptığımız bu tahminlerin,

Bu yıl sonunda başlayacak ve bizi çok zorlayacak olan büyük çoğunluğu ekonomik AB pazarlıklarının ülkemiz çıkarlarına ters düşmemesinin sağlanması, kamu kesimi açıklarının, iç borçların, dış ve cari işlemler açıklarının azaltılması, bu konuda, en önde gelen önlem alanlarından olacaktır.

gerçeklere yakın çıkması, ender rastladığımız bir durumdur. Biz, bu tahminleri, yıl içinde ekonomiyi daha iyi izleyebilmek için yapmaktayız. Böyle de olsa, 2004 yılının Milli Gelir (GSMH)¹ tahminimiz daha iyidir. Resmi tahmin, Şubat 2004'te 419 katrilyon TL. iken, bizim tahminimiz, 430 katrilyon TL. olmuş ve gerçekleşme rakamına % 1 oranında yakın gelmiştir. Bu ölçüde tutan bir tahmin, büyük bir rastlantıdır; ancak, 2004 yılında, milli gelirin, resmi tahminden daha yüksek gerçekleşeceği, 12 ay önce, burada tahmin edilebilmiştir. En "kötü" ve en "iyi" tahminlerimizi belirledikten sonra, öteki tahminlerimiz de aşağıda değerlendirilecektir.

2005 Yılında Milli Gelir'imizin, % 6 oranında artarak 450 katrilyon TL.'sına (450 milyar YTL'sına) yükseleceği tahmin edilmektedir (Tablo 2). Devletimizin, IMF'ye verdiği üç yıllık ekonomik programda ve bu kaynaktan sağlanan bilgilerle yapılan öteki tahminlerde de, 2005 yılının büyüme oranı tahmini, % 5 dolaylarındadır. Ekonomi-dışı etmenlerin, bazı dönemlerde olduğu gibi, ekonomik dengeyi bozmaması kaydıyla, 2005 yılında da iyi bir büyüme oranına ulaşacağımızı tahmin ediyoruz; tüm göstergelerimiz, bu yönde ışık vermektedir.

Ekonomik Büyüme

2001'deki büyük bunalımda, % 9,5 oranında küçülmüş olan ekonomimiz, 2002'de yararlarını sarmış, özel kesime ve devlete ait işletmelerin karlılığını artırmış, bankacılık sistemini iyileştirmiş ve büyük bir yatırım hamlesine girişmiştir. Milli Gelir (GSMH) 2002'de % 7,9, 2003'te % 5,9, 2004'te de % 9,8 büyümüştür. Üç yılın toplam büyüme, % 23,8, yıllık ortalama % 7,9'dur. Yapılan tahminlere göre, üç yıllık bu olağanüstü büyüme, özel kesimde

¹ Milli Gelir ile Gayri Safi Milli Hasıla arasında, ülkedeki varlıkların eskime payları (amortismanlar) toplamı kadar fark vardır. Buradaki amacımız için bu iki terim eş-anlamli olarak kullanılacaktır.

görülen hızlı yatırım artışından kaynaklanmıştır. Özel kesim sivil toplum örgütlerinin tahminlerine göre, 2004'te özel kesim yatırımları % 65 artmıştır. 2004'ün sonuna doğru, yıl başındaki hızlı büyüme yavaşlamış, 2005 yılına ekonomi, biraz "soğuyarak" girmiştir. 2004'ün son iki çeyreğindeki yavaşlamanın, 2005 yılında da süreceği ve ilk üç ayda % 4-5 oranında bir yıllık büyüme hızında dengeye yaklaşılabileceği tahmin edilmektedir. Devletin ekonomik programında tüm yıl için % 5 oranında bir büyüme hızına ulaşılabileceği tahmin edilmiştir.

Ekonomi dışı bir etkiyle sarsılmadığı takdirde biz, ekonominin, 2005 yılında, yaklaşık % 6 oranında, büyüyeceğini tahmin ediyoruz. Milli gelirimizin dolar değerinde görülen, bizim tahminimizle sapmanın en önemli nedeni, yılın ikinci yarısında görülen dolar fiyatındaki düşmedir.

Ekonomi dışı bir etkiyle sarsılmadığı takdirde biz, ekonominin, 2005 yılında, yaklaşık % 6 oranında, büyüyeceğini tahmin ediyoruz. Milli gelirimizin dolar değerinde görülen, bizim tahminimizle sapmanın en önemli nedeni, yılın ikinci yarısında görülen dolar fiyatındaki düşmedir.

2005'te Milli Gelir'imizin dolar değerinin, % 6 oranında artarak, 310 milyar dolara yükseleceğini tahmin ediyoruz. Bu rakam, üç yıllık programdaki tahmin rakamıyla aynıdır. OECD, şubat'ta yaptığı tahminlerde, milli gelirimizin 2005'te 295 milyar dolara yükseleceğini ve dünya ülkeleri milli gelirlerinin büyüklük sıralamasında 16'ncı sıraya yükseleceğini tahmin etmiştir. Bir önceki yılda, 20'nci sıradaydık.

Kişi Başına Milli Gelir

Kişi başına milli gelir tahminimizdeki sapma oranları daha iyidir; TL. kişi başına milli gelir tahminimiz (3,700 dolar), gerçekleşme rakamından (4,000 dolar) % 8 oranında daha düşük, TL. tahminimiz (6,500,000,000 TL.), gerçekleşme rakamından (6,330,000,000) % 3 oranında daha yüksek olmuştur. 12 ay öncesinde yapılmış

tahminler için bu sapma oranları o kadar yüksek değildir. 2000 Yılında 2,985 dolar olan kişi başına milli gelirimiz, 2001 yılındaki bunalım içinde 2,123 dolara düşmüş, 2002'de 2,584 dolara, 2003'te, 3,382 dolara, 2004'te de 4,000 dolara yükselmiştir. Resmi tahmine uyararak, 2005 yılı sonunda kişi başına milli gelirin dolar değerinin, 4,300 dolara yükseleceğini tahmin etmekteyiz. YTL olarak bizim tahminimiz, 6,500 YTL., resmi tahmin, 6,600 YTL'dir. Aradaki fark, dolar fiyatındaki yıl sonu tahminleri arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki görüleceği gibi, bizim yıl sonu dolar fiyatımız, 1,5 YTL., resmi tahmin ise 1,6 YTL'dir. (Önceki yıllarda karşılaştırmayı kolaylaştırmak için bu rakamlar, TL. olarak, sırasıyla 1,500,000 ve 1,600,000 TL. olarak sunulmuştur.)

Kamu Kesimi Açıkları ve Enflasyon

Kamu harcamaları konusunda 2003 yılında başlatılan disiplinli tasarruf hamlesi, 2004 yılında da sürdürülmüş ve son otuz yılda, hiçbir ekonomi yönetiminin elde edemediği oranda başarılı sonuçlar alınmıştır. Uluslararası Para Fonu (IMF) ile üzerinde uzlaşma sağlanan program hedefinin (% 12)'de altında bir yıllık enflasyon hızına ulaşılmıştır,

Bizim, 2004 şubatındaki tahminimiz, % 8'di; bir önceki tahminimizin yönü doğru tahmin edilmiş; yıllık enflasyon hızı, program hedefinin altında gerçekleşmiş, ancak, bu düşüldük, % 9,3'te ve gerçekleşmenin % 16 oranında aşağısında kalmıştır. Önemli bir sapma oranında yanılmamıza neden olsa da, gerçekleştirilen hız düşmesi, bizi sevindirmiştir. Enflasyonun, 2002'deki % 30'luk düzeyinden, üç yılda bu oranda düşürülmesi, halkın yararı ve ekonominin geleceği açısından büyük bir sonuçtur.

2005 Yılında, düşme ivmesinin sürdürülebileceğini ve yıl sonunda enflasyonun yıllık hızının, % 8 olan plan hedefinden daha da aşağıya, % 7'ye çekilebileceğini ve enflas-

yon canavarına karşı bir başarının daha elde edilebileceğini tahmin ediyoruz. Aslında, ekonomi yönetiminin, kamu kesimi açıklarını programın da altında gerçekleştirme ve 2005 yılında yıllık enflasyon hızını % 5'in altına düşürme olanağı da vardır. Bununla birlikte, böyle bir sonucun elde edilmesi, 2005 yılı içinde sosyal sigorta kurumları ile belediye, yerel yönetimler ve devlet işletmeleri açıklarının önemli oranlarda azaltılmasına bağlıdır. Şimdilik, böyle bir sonucun elde edilebilmesi konusunda bir belirti bulunmamaktadır. Bununla birlikte, enflasyonda ele geçecek böyle bir sonuç, 2006 yılında, enflasyonun, kesin yenilgiye uğratılabileceğini ve yıllık % 5 oranının altına düşürülebileceğini müjdelemektedir.

Enflasyon hızındaki bu başarılı sonucun en önemli nedeni, kamu kesimi açığının büyük kısmını oluşturan bütçe açığının, 2004 yılında, bütçede öngörülen tutarın {46

Bütçe uygulamasında elde edilen bu iyi sonuçları göz önünde bulundurarak hazırlanan 2005 mali yılı bütçesi açığının daha da azaltılacağı ve 29,7 katrilyon TL.'sına (29,7 milyar YTL.'sına), milli gelirin % 6,7'sine düşürülmesi öngörülmüştür. Biz, 2004 yılında bütçede öngörülen açıktan daha düşüğünü gerçekleştirmiş olmamızdan cesaret alarak ve ekonomideki canlanmanın süreceği varsayımı ile aynı tasarrufların sağlanabileceğini ve 2005'te açığın 20 milyar YTL.'sına ve milli gelirin % 6'sına düşürülebileceğini tahmin ediyoruz.

Milli gelirin % 5,4'üne ulaşmış bulunan sosyal sigorta kurumları açıklarını azaltacağı umulan ve uzun süredir hazırlanmakta olan sosyal sigorta kurumlarıyla ilgili kanunun, 2005'te uygulanmaya başlaması beklenmektedir. Yine hazırlanmakta olan gelir idaresi kanunun da vergi gelirlerinin artırılmasında etkili olması düşünülmektedir. Özelleştirme gelirlerinin, kamu

Milli gelirin % 5,4'üne ulaşmış bulunan sosyal sigorta kurumları açıklarını azaltacağı umulan ve uzun süredir hazırlanmakta olan sosyal sigorta kurumlarıyla ilgili kanunun, 2005'te uygulanmaya başlaması beklenmektedir. Yine hazırlanmakta olan gelir idaresi kanunun da vergi gelirlerinin artırılmasında etkili olması düşünülmektedir.

kesiminin bazı açıklarının karşılanmasına ve bütçe açıklarının azalmasına katkıda bulunması beklenmektedir. Devlet, belediye ve özel idare işletmelerinin, belediyelerin açıklarını azaltılması için önemli çalışmalar yapılmakta ve 2005 yılında bu çalışmalardan daha iyi sonuçlar alınabileceği umulmaktadır. Bankacılık sistemi, 2001 yılı bunalımının yarattığı ya-

yılında, gelirden gerçekleşmenin, öngörülenden daha iyi (120 katrilyon TL.), giderlerde daha düşük (155 katrilyon TL.) olacağını tahmin etmiştik. Gerçekleşmeler, gelirden 109 katrilyon TL. düzeyinde ve tahminimizin altında kalmış, ama giderde hem yılbaşında öngörülenden hem de bizim tahminimizden çok daha iyi olmuştur: 139 katrilyon TL. Bir yıl önceki tahminlerde gerçekleşmeler arasındaki sapmalar, Tablo I'de görüldüğü gibi, giderlerde % 10, gelirden % 18 oranında olmuştur. Bütçe açığındaki sapma oranı, % 13'tür.

raları sarmış ve 2004'te hızla gelişmeye başlamıştır. Finansal sistemdeki bu iyileşmenin, işletmelerimizin büyümekte olan kaynak ihtiyaçlarının giderilmesine ve kamu kesimi açıklarının azaltılmasına yardımcı olacağı beklenmelidir.- Özetle, eğer istenir ve yapılırsa, tüm bu olanaklardan yararlanılarak, kamu kesimi açığının, bir yıl öncesinde olduğu gibi, 2005 yılında da planlanan düzeyin daha da aşağısına çekilebileceğini tahmin ediyoruz.

Yukarıdaki düşüncelerle, 2005 yılı bütçe uygulamasında, bütçe açığının, bütçede

öngörülenin (30 katrilyon TL., ya da milyar YTL.) altına (20 milyar YTL'sına) düşürüleceğini tahmin ediyoruz.

Bütçe giderleri toplamından faiz dışındaki devlet giderlerini düşükten sonra elde edilen ve iç borçlarımızın artış hızını etkilemesi açısından önemli bir gösterge olarak izlenen Faiz Dışı Fazla (FDF) rakamındaki gelişme de iyi yönde olmuştur. Milli gelirin % 6,5'i oranında ve yaklaşık 25 katrilyon TL. olarak öngörülmüş bulunan FDF, 2004 yılında 26,3 katrilyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuç, bizim tahminimizden % 31,5 oranında, program hedefinden de % 5 daha iyidir. Gelecek yılda, program öngösürü 27,3 milyar YTL., bizim tahminimiz 25 milyar YTL.'dir.

Bütçe uygulamasında kamu kesimi açığını azaltma açısından başarılı olan bu

Milli gelirin % 5,4'üne ulaşmış bulunan sosyal sigorta kurumları açıklarını azaltacağı umulan ve uzun süredir hazırlanmakta olan sosyal sigorta kurumlarıyla ilgili kanunun, 2005'te uygulanmaya başlaması beklenmektedir. Yine hazırlanmakta olan gelir idaresi kanununun da vergi gelirlerinin artırılmasında etkili olması düşünülmekteydi.

kayıt-dışı gelirlerin artmasını özendirerek düzeylere ulaşmaktadır. Asıl tehlikeli olan, vergi yüklerinin, yatırımları yavaşlatıcı, tasarrufların yurt dışına kaçmasını özendirici boyutlara çıkması, ekonominin en önemli uzun süreli sorunu olan işsizliğin azaltılması yönünde ilerlememizi güçleştirmektedir. Uzun süreli ekonomi ve maliye politikamızın bu önemli sorununun da, 2005 yılında çözüm yolunda ilerleyeceğini umuyoruz. 3 Ekim'de başlaması öngörülmüş bulunan çetin AB ekonomi görüşmelerinde, vergi sistemimizin bu olumsuz yönlerinin de görüşme konusu olacağını ve pazarlıkları şiddetlendirici nedenler arasında yer alacağını sanıyoruz. Bizim kısa süreli tah-

minlerimiz açısından, bu konunun büyük önemi vardır. 2005 Yılında, devlet gelirlerini artırmanın vergileri arttırmaktan başka yolları (örnek olarak belediyelerin yerel gelirlerinin artırılması, devlet işletmelerinin karlılığının artırılması gibi), vatandaşa sağlanan devlet hizmetlerini azaltmadan ve işsizliği arttırmadan devlet giderlerini azaltmanın yöntemleri (yolsuzlukların ve israfın önlenmesi, özelleştirmelerin ekme kapısı kapatmadan yapılması gibi) araştırılmalı ve bulunmalıdır.

Döviz Fiyatları

2002 Yılı sonunda 1,6 milyon TL.'sına, 2003 yılı başında bir ara **1,7'sinin** da üstüne çıkan dolar fiyatı, 2003 yılında % 14,3 azalarak yıl sonunda 1,4 milyon TL.'sına ve 2004 yılında da % 9,6 azalarak 1,3 TL.'sına düşmüş bulunmaktadır. İki yıldaki düşüş, % 25'i bulmuştur. Bu iki yılda düşen enflasyon hızı ve ekonominin ve siyasetin istikrar kazanmasının yurt dışından getirdiği dövizler, bu olumlu sonucun en önemli nedenidir. Bu gelişme, aynı zamanda yukarıda belirtilen iyi bütçe sonuçlarının da temel nedenidir. Devletin iç borçlanma hızındaki azalma, iç borçlanma senetlerinin (DİBS) faizlerini düşürmüş ve devletin bu nedenle düşen faiz giderleri, bütçe açığının azaltılmasını kolaylaştırmıştır. 2004 yılında özel yatırımlardaki hızlanma da bu gelişmenin genel faiz düzeylerini de düşürmesinden kaynaklanmıştır.

2003'te başlayan dolar fiyatındaki düşme, 2004 yılında da sürmüş, buna karşılık, dünyanın öteki paralarına karşı dolar, ABD'deki büyük bütçe ve cari işlemler dengesi açıkları nedeniyle, sürekli değer yitirmiştir. Yıl başında, bire bir düzeyine gelmiş olan Avrupa Parası Euro, yıl içinde 1,40 dolara kadar yükselmiş ve dolardaki fiyat düşüşünü dengelemiştir. İhracatını büyük kısmını Euro alanına yapan ihracatçılarımız, bu nedenle dolardaki fiyat

düşüşünden daha az zarar görmüşlerdir. Yine de, Türk lirasının Euro+Dolar sepeti karşısında % 12 değer kazanması önlenememiş ve ihracatı sınırlayan ve ithalatı özendiren TL,'deki yüksek değerlilik, dış ticaret açığının, % 58 oranında artarak 34,4 milyar dolara yükselmesine neden olmuştur. **Yılın** ikinci yarısında Merkez Bankası, küçük tutarlarda dolar satın alarak dolar fiyatını desteklemeye çalıştıysa da fazla başarılı olamamış ve yıl sonunda dolar fiyatının 1,340,000 TL.'sına (1,34 YTL) kadar düşmesini önleyememiştir.

Ödemeler Dengesi ve Dış Ekonomik İlişkiler

Türk Lirası'nın yüksek değerinin yarattığı 34,4 milyar dolar tutarındaki yüksek dış ticaret açığının yaklaşık olarak yarısı,

Türk Lirası'nın yüksek değerinin yarattığı 34,4 milyar dolar tutarındaki yüksek dış ticaret açığının yaklaşık olarak yarısı, turizm ve öteki hizmet gelirlerinden karşılanabilmek, ancak açığın hizmet gelirleriyle karşılanamamış olan kısmı da, cari işlemler açığı olarak, 15,6 milyar dolara yükselmiştir.

ticaret hacmi (dış alım + dış satım) hızla artmış, 2002'deki 88 milyar dolardan, 2003'te % 32 oranında artarak 116 milyar dolara yükseldikten sonra, 2004'te de % 38 oranında artarak 160 milyar dolara yükselmiştir. Kuşkusuz bu hızlı gelişme, sevinilecek bir olaydır. Bununla birlikte hacim artışının büyük kısmı hızlı dış alım artışından kaynaklanmıştır. Son iki yılda, dış satım artış hızı, dış alım hızının gerisinde kalmıştır ve bu geride kalış, dış ticaret açığını olağan üstü büyütüştür. Alınabilecek önlemlerle, bu yüksek dış ticaret açığı azaltılamaz ise, 2005'te dış ticaret açığını, Ankara'nın tahmin ettiği 35 milyar dolarlık düzeyde tutma olanağı yok gibidir. Açığın azaltılması yönünde etkili

bir önlem alınmamış olduğu ve yılın ilk iki ayında da açığın arttığını hesaba katarak biz, bu açığın 2005 yılında 40 milyar dolara ve GSMH'nin % 13'üne yaklaşacağını tahmin ediyoruz. Bu büyüklükteki bir dış ticaret açığının, cari işlemler açığını da artırarak 18 milyar dolara yükselteceği, şimdiden görülebilmektedir. Yıl içinde bu açığı önemli biçimde azaltacak önlemler uygulanmaya başlanmalıdır. Aksi halde yüksek dış ticaret ve cari işlemler açıkları, bunalım kaynakları olarak "Demokles'in Kılıcı" gibi başımızın üstünde sallanıp duracaktır.

Devlet Borçları

2004'te devletimizin iç ve dış borçları artmıştır. Yıllık artış oranı, iç borçlarda % 15, dış borçlarda % **6'dır**. Özel kesim dış

borcu da dahil olmak üzere ekonominin borç toplamı son beş yılda, % 80 oranında artarak, 176 milyar dolardan 2004 yıl sonunda 317,5 milyar dolara yükselmiştir. Son yılda yıllık artış hızı yarı yarıya düşmüş (2003'te % 21,6'dan, 2004'te % 13'e) olsa da devlet borçları artmaktadır. 2005'te artışın duracağı ve borç toplamının, % 13 azalarak 280 milyar dolara düşeceği tahmin edilmektedir. Biz, borç toplamının hatta, % 22 azaltılarak 260 milyar dolara düşürülebileceğini tahmin etmekteyiz. 2004'teki harcama disiplini sürdürülebildiği takdirde, uzun yıllardır özlemimizi duyduğumuz böyle bir sonuca ulaşma olanağımız vardır.

Uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan kamu kesimi toplam borcunun GSMH üzerindeki ağırlığı son yıllarda düşmüştür: GSMH'nin yüzdesi olarak kamu kesimi borç toplamı, 2000 yılında % 56,7 iken, izleyen yıllarda sırasıyla, % 104, % 87,3, % 90,3 oranlarında gerçekleşmiş, ama son yılda yeniden % 106 düzeyine çıkmıştır. 2005 Yılında kamu kesimi toplam borcunun % 10 oranında gerileyerek, yeniden % 90 oranına gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Devlet borçları, dış ticaret ve cari işlemler açıklarından sonra ekonomimizin ikinci büyük zayıf noktasıdır; bazıları bu zayıf noktalara "yumuşak karnımız" adını takmıştır. Halkın yüksek işsizlik, bozuk gelir dağılımı, hayat pahalılığı gibi büyük sıkıntılarına bir de bu zayıf noktalardan kaynaklanacak dalgalanmalar da katılınca, 2005 yılında tatsız tartışmalar ve eleştiriler, yetkili hükümet üyelerinin çalışmalarını aksatabilir; bu da dönerek AB ile yapılan görüşmeleri yavaşlatabilir. Bunların önlenmesi için, kamu kesimi açıklarının azaltılması sürdürülmeli ve borç

toplamının azaltılması başarısı elde edilebilmelidir.

Kaynaklar

Devlet Planlama Teşkilatı, Ekonomik Göstergeler, 2005 Yıllık Programı.

TC. Maliye Bakanlığı, 2004 Yılı Bütçe Gerçekleşmeleri ve 2005 Yılı Bütçe Gerekçesi.

Hazine Müsteşarlığı, Kamu Finansman Daire Başkanlığı, iç ve Dış Borç istatistikleri, 31 12 2004 30 09 2004

OECD '(İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) Yıllık Rapor, 2004.

Devlet Planlama Teşkilatı, Milli Gelir istatistikleri, 2004.

Tablo: 1
Ekonominin Temel Göstergeleriyle 2005 Yılı Beklentileri (Şubat 2005)
2004 Yılı Tahminleri İle Gerçekleşmeler

Göstergeler	2004 (MA)	2004 (G)	FARK %
Büyüme hızı,%	5,0	10,0	100,0
Enflasyon, TÜ Hızı,%	8,0	9,3	16,0
Bütçe Gideri, KTL	155,0	139,0	10,0
Bütçe Geliri, KTL	120,0	108,6	18,0
Bütçe Açığı, KTL	-35,0	-30,4	13,0
B.Açığı/ GSMH,%	8,0	7,2	10,0
K.A./ GSMH,%	10,0	8,5	15,0
FDF, KTL	20,0	26,3	31,5
\$ Fiati, YS, BTL	1.600	1.340	16,0
Özel+Kamu D.B.Milyar \$	130,0	150,0	15,0
Kamu İç Borcu Milyar \$	90,0	167,5	86,0
Kamu Borç T. Milyar \$	220,0	317,5	44,0
Kamu İç Borcu KTL	200,0	224,5	12,0
GSMH, KTL	430,0	424,0	1,0
GSMH, MİLYAR \$	260,0	293,0	13,0
GSMH/Kişi,B\$	3.700,0	4.000,0	8,0
GSMH/Kişi,MTL	6.500,0	6.330,0	3,0
Dış Alım, Milyar \$	80,0	97,2	21,5
Dış Satım, Milyar \$	60,0	62,8	4,7
Dış Açık, Milyar \$	-20,0	-34,4	72,0

MA: Yazarın 2004 Şubatında yaptığı tahminler.

G: Şubat 2005'deki gerçekleşme tahminleri.

Fark: $\frac{G-T}{T} * 100 = \% \text{ Sapma Oranı}$

Tablo 2:
Ekonominin Temel Göstergeleriyle 2005 Yılı Beklentileri (Şubat 2005)

Göstergeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (R)	2005 (MA)
Büyüme hızı,%	6,30	-9,50	7,90	5,90	10,00	5,00	6,00
Enflasyon, TÜ, %	39,00	68,50	29,70	18,40	9,30	8,00	7,00
Bütçe Gideri, KTL	46,70	80,40	115,70	140,00	139,10	156,20	150,00
Bütçe Geliri, KTL	33,40	51,80	75,60	100,20	108,60	126,50	130,00
Bütçe Açığı, KTL	-12,40	-28,60	-40,10	-39,80	-30,40	-29,70	20,00
B.Açığı/ GSMH,%	10,90	17,40	14,90	9,50	7,20	6,70	6,00
K.A./ GSMH,%	11,80	16,40	14,90	12,00	8,50	5,50	5,00
FDF, KTL	7,60	12,50	11,80	18,80	26,30	27,30	25,00
\$ Fıatı, YS, BTL	672,00	1.439,00	1.634,00	1.400,00	1.340,00	1.600,00	1.500,00
Dış Borç, YS,MR\$	120,00	115,00	131,00	142,00	150,00	140,00	130,00
İç Borç, YS, KTL	36,40	122,10	149,90	194,40	224,50	200,00	190,00
İç Borç, YS, MR\$	56,00	99,00	100,00	139,30	167,50	140,00	130,00
Top. Borç, YS, MR\$	176,00	214,00	231,00	281,30	317,50	280,00	260,00
GSMH, KTL	200,00	180,00	274,00	359,00	424,50	440,00	450,00
GSMH, MR\$	201,00	148,00	182,00	236,00	298,00	310,00	310,00
GSMH/KİŞİ,B\$	2.985,00	2.123,00	2.584,00	3.382,00	4.000,00	4.300,00	4.300,00
GSMH/KİŞİ,MTL	1.861,00	2.572,00	3.928,00	5.300,00	6.330,00	6.600,00	6.500,00
Top. Borç/ GSMH	87,00	145,00	127,00	117,00	106,00	90,30	83,80
Dışalım, MR\$	54,50	41,40	51,60	68,70	97,20	111,00	110,00
Dışsatım, MR\$	27,80	31,30	36,00	46,90	62,80	75,00	70,00
Dış Açık, MR\$	-26,70	-10,10	-15,60	-21,80	-34,40	-35,00	-40,00

\$=Bin ABD Doları

Kısaltmalar: KTL=Katrilyon TL,MR\$=Milyar ABD Doları, YS=Yıl sonu, BTL= Bin TL, MTL=MİLYON TL, B FDF=Faiz-Dışı Fazla, GSMH=Gayri Safi Milli Hasıla, R= Resmi, MA=Mustafa Aysan Tahminleri

- 1- Kamu Kesimi+ Özel Kesim dış borcu
Kamu Kesim Dış Borcu; Son dört yılda sırasıyla 58-55,0-56,8-63,4-68,4 milyar dolar
2005 yılında çok az azalacağı beklenmektedir.
Kamu dış borcunun, toplam dış borca oranı: %48,3-%47,8-%43,0-%44,6%44,6,%46
- 2- Kamu kesimi toplam borcunun GSMH'a oranı, yıl sırasına göre, %56,7-104,0-87,3-90,3-106
Oranın 2004 de değişmeyeceği beklenmektedir.005 de %10 düşmesi beklenmektedir.